

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

9 Jndisciplinato[rum] (unzüchtig narren) Tot nole quot modi immodestie in
exteriorib[us] morib[us]. Sunt aut[em]. xv.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

nectu. Noliq̄ cōtemnere alioꝝ prudentū cōsilia: disce. Sed ais: senex sum / z p̄mum ne discā: Audi: nulla etas sera est ad discēdum vsq; ad lxxxviii. añū. l. apud Julianū. ff. de fidei cōmissarijs liberta. vt allegat glo. xxiiij. q. iij. si babes. Dicebat Pōponi^o iuriscōsult^o: Fere iā lxxx. attingi añū: z adhuc visa est mihi vox Juliani in aurib; sonare: etiā si pedē in sepulchꝝ posuissē / a discēdo tñ cessare nō vellē. Et b. August. ille senex eps volebat (vt vulgo dicitur) a puero vni^o anni edoceri. vez nō de puero / sed ep̄o iuvene z collega necdū anniculo. Hoc Augusti. legit̄ dixisse ad Aurentiū. xxiiij. q. iij. si babes. Rogemus.

Dominica Reminiscere. xi. Martij

Stultoz infinitus est numerus. Eccles. i. Euangelium.

Nona turba stultoz est: indisciplinatoꝝ z immodestoꝝ (vñ züchtig / vngberdig narre) Quicqd est in homie obedibile rōni / p rōnem d; regi z ordinari: tact^o aut exterioris hoīs sunt p rōem ordinabiles: ad imperiū em̄ rōnis exteriora mēbra mouent: dñt igit̄ ordinari. Hoc igit̄ facit hō viuēs fm dicta / men recte rōis: z ille sapiens est: qz sapiētis est ordinare. Ecōtrario at̄ q̄ viuit vt cōtingit / suos mores nō ordinās / stultus est z sub h̄ gñe stultoz. Est aut̄ dinosci possint / q̄siu q̄b; spēalib; nolis sint insigniti: z reperi sex magnas z octo paruulas nolas.

Prima igit̄ nola est: gestus mollis (weych geberd) Vel hoc z cetēra pone in abstracto: vt mollities / dissolutio zc. Sunt q̄ gratiosi (anagencem) volūt esse hoīb; / z se p oia aptare nitunt̄ / suauēs / dulcēs / blādi / caudam (vt cū Persio loquar) iugiter iactātes (wadlent) z se instar canū oib; applicantes (glesslend / lechlendt / schmeichel geberd / miñsam zc.) Hec p̄ma nola: z est signū lasciuie. Debet esse gestus graciosus sine mollitie.

Secūda nola est: gestus dissolutus (verruocht / vngeachtet / vnwar genommen) Sunt q̄ q̄eri esse volūt: nolūt se alijs aptare z morē gere re / nō curātes de moꝝ suoz cōpositōe / p̄oib; p̄sus contrarij: hi secūdam hñt nolā / dissolutōem. s. q̄ significat in eis negligentia. Debet nō miz esse gest^o q̄etus / sine tñ dissolutione.

Tertia nola est: gestus tardus (langsam) Quidā sub specie grauitatis (hoffheit) nulq̄ tempestiue ad cōsilia / cenās z alios act^o veniūt. s; pulsq; parant̄ añū est: z mouēt qdā cū Lesbīa / s; nihil pmouēt. S; significat hec nola pigritia. Sit gestus grauis sine tarditate.

Quarta nola est: gestus citatus (wyschplecht) p̄cedēti cōtrari^o. Volūt videri alacres (froelich) z tñ inq̄eti sunt: palpitāt (zablent) miz in modū: z alius q̄ tardius agit plus pficit / z efficacius omnia operatur. Est signum hic gestus inconstantie. Debet esse gestus alacer sine inquietudine.

Indisciplinatorum

R Quinta nola est: peccare gestus (vnschemig) Proccare peccare est impo-
tunus/innocentus: vult esse et videri mator (dapffer/heftig) nihil
erubescit. Itaque in moribus peccare habet nolam quanta: et tamen gloriatur inde et pu-
tat se laudabile: cum alijs omnibus pudicis ipse innocens audax. Signum
est superbie. Debet esse gestus maturus sine perueria.

Sexta nola est: gestus turbidus. Sunt quidam turbulenti in suis mo-
ribus/nihil sereni/semper nubili: et quidem hoc sub preterito severitatis: et tamen ve-
rissime signum est iracundie. De plane gestus esse severus sine turbulencia.

Septima nola est: audire buccis et ore. Sunt enim quidam qui nisi per
res buccis auscultare nesciunt: et quasi per os sensus ad cor influere debet
at/palatum ad verbum loquentis aperiant.

Octava nola: ore et labijs scribunt/audiunt et reliqua omnia agunt. Sunt
alii (quodque adhuc peius est) in agendo vel audiendo quasi canes sitiētes
linguam protendunt: et ad singulas actiones velut molam labia torquendo cir-
cūducunt: quorum unum me vidisse memini.

Nona nola: loqui digitis. Sunt alij qui loquentes digitum extendunt: super-
cilia erigunt: et oculos in orbem rotantes aut profunda quidam consideratioe
defigentes cuiusdam intrinsece magnificentie conatus ostendunt.

Decima nola: caput iactare. Sunt alij qui caput iactant/comam excutunt/
vestimenta adaptando componunt: et latera cubitando pedesque extendendo
ridicula satis ostentationis formam fingunt.

2 Undecima nola: audire una aure. Alij namque quasi ambo aures ad au-
diendum facte non sunt/alteram tamen collo detorto voci venienti opponunt.

Duodecima: uno oculo videre. Alij typum nescio quem figurantes ocu-
lum unum videndum alium claudunt/alium aperiant/nō secus atque sagittas ad metam

Tridecima nola: loqui cum medietate oris. Plane alij maiorum ridiculo
cum medietate oris loquuntur/quasi muscam per alas aut pedes cum labijs tene-
rent. Et hec quidem nola omnes in facie.

Quartadecima nola. Sunt propterea mille larve/mille subsannationes
et corrugationes narium/mille valgiae et contorsiones labiorum: quae pulchritudi-
nem faciei et decorum discipline transformant. Est enim facies speculum disci-
pline: cuius ratio maior custodia adhibenda est/quanto minus si quid in ea
peccatum fuerit celari potest. Temperanda est igitur facies et modificanda in ges-
tu suo/ita ut nec perverie exasperet/nec molliter dissolvatur: sed spiritus habe-
at et rigidam dulcedinem et dulcem rigorem.

Quintadecima nola est: navigare brachijs. Navigant alij brachijs
incedentes: et duplici quidam modo uno eodemque tempore pedibus deorsum in
terra ambulat: et lacertis sursum in aere volat. Quod est quosdam monstrum
hoc quod simul in se fingit et hominis incessum et navis remigium et avis volatum:
Libet in hoc poetice illius subsannationis elogium proclamare. Humano capiti
cervicem pictor equinam iungere si velit: et varias inducere plumas.

M Ecce nolas quibus possunt dinosci facti huius generis: quae si quaesieris: et ubi

Turba. VII. V

cas emisti: mitto te ad Hugo. de scō Thico. in li. de institutōe nouit
oz: quē si nō habes/ vade ad Speculū histori. lib. xx viij. ca. lviij. Nolas
bas frēs mei deponere iuramini/ ne fatui sitis z videamini. Sed dicit
tis mihi: Nō est pctm̄: a natura nobis inest hmōi gest^o (es ist ein art) j
Esto: sit a natura: tu fac vt qd̄ deest a natura/ suppleat p̄ industriā rō
nis. Si claudicas/ nouisti solcam spissiorē breuiori tibie applicare: sic
z hic. Sunt q̄ a natura sunt luxuriosi/ sed gratia z industria cōtinēt.
Nec putaueris nō eē pctm̄ aut paz. delinq̄re eos q̄ p̄tra disciplinā ad
turpes motus z inordinatas gesticulatōes membra sua inflectūt. Niz
turpe nūq̄ scriptura tam seuerē istos exteriores motus corpis in no
bis reprehenderet: nisi exterioris hoīs oīs inbonesta figuratio z motio
indecēs ab interiori mētis corruptōe manaret. ait scriptura Prouer.
vi. Homo apostata vir inutilis/ gradit̄ ore pueris: annuit oculis: tes
rit pede: digito loq̄t̄: prauo corde machinat̄ malū: z omni tpe iurgia
seminat: huic extemplo veniet pditio sua: z subito conteret̄. Ecce cō
minatōem sc̄pture: z p̄ p̄betā dixit dñs: Pro eo q̄ eleuate sunt filie si
on Esa. iij. Est itaq̄ pctm̄: q̄ si etiā pctm̄ nō esset/ tñ ignominia q̄ inse
q̄tur homini deberet cum merito cogere vt se a talibz turpibz gestibz
cobiberet. Plane signa sunt (vt dictū est ab initio) hi gestus animi in
ordinati/ supbi/ lasciui/ pigri/ negligētis/ incōstantis/ aut iracundi. Et
Sapiens testat̄ Eccl. xix. Ex visu cognoscit̄ vir: z ab occurso faciet
cognoscit̄ sensatus. Et ibidem. Amictus corpis z risus dētium z in
gressus hoīs annūciant de illo. Et qd̄ agam (inq̄s) vt nolas illas abij
cerem: si cultellos habere vt abscederem. Non desunt frater: emi tibi 4
par cultellos: quos in eadē officina reperi vbi z nolas/ plane acutos
z efficaces ad abscedēdum. Primus cultellus est officia membrorū
non pfundere (die empter d̄yner glyder nit vermischen) Diligēter ob
serua/ vt singula membra suū teneant officiū/ neq̄ vsurpent alienum: n
vt. si illud agat vnūquodq̄ membz ad quod factū est: neq̄ alteri^o mi
nisteriū sua admirtōe pfundat: quatinus dū alterz membz opcrat̄/ al
terz aut oīno quietum maneat: aut si forte eius opa illi necessaria esse
cognoscit̄/ suo motu ad cooperandū illi decēter z ordinate moueatur:
ita vt nihil pfuse/ nihil p̄postez in membris corpis agat. Est em̄ qua
si q̄dam respublica corpus humanū/ in quo singulis membris sua of
ficia distributa sunt. Dum q̄ vnū membz alterius membri officium
inordinate sibi vendicat/ qd̄ aliud q̄ p̄cordiā vniuersitatis pturbat:
Dumq̄ aliud suo motu alterius motū impedit/ certe illi quā natura
moderat̄ dispositōi p̄tradicit. Secundus cultellus est p̄rium officiū
diligēter exeq̄. Diligēter obserua/ vt vnūquodq̄ membz id quod fa
cit/ eo modo atq̄ mensura faciat quo faciēdum est. i. nec plus nec mi
nus/ nec aliter q̄ oportet faciat: quatinus in actu suo sic z dirigat̄ et
moueat̄/ vt in nulla vnq̄ pte temperat̄ie limitē aut formā bonestatis

E

Indisciplinatorum

I excedat: Et quō hoc: hoc modo vt in paucis exemplifice mus. Ridere
ij sine aptione dentiū. Glidere sine defixione oculoꝝ. Loq̄ sine extensio-
ij ne manuū ⁊ intentatōe: sine ꝓtentione labioꝝ: sine extensione ⁊ iactati-
v one capitis: sine cleuatōe supcilioꝝ. Incedere sine modulariōe gressuꝝ
v um: sine ventilatōe brachioꝝ: sine gesticulatōe scapularꝝ. Sedere sine
s diuaricatōe crurꝝ: sine alterurꝝ subiectōne pedum: sine extensione vel
s agitātōe tibiaꝝ: sine alterna accubatōe laterꝝ. Jacere sine disiectōe mē-
s broꝝ. Nec q̄re vbi sup̄. **D** q̄ iucūdū est fratres: dum sic membra ha-
D bitant in vnum/sub tali ordine ⁊ politia: siq̄dem etiam ip̄a mens ad
D intra ex hoc ꝓponit ⁊ ordinat. Sane sicut de inconstantia mentis na-
D scit inordinata motio corpis: ita quoq̄ dum corpus per disciplinam
D stringit/animus ad ꝓstantiam solidat: ⁊ paulatim intrinsecus mens
D ad q̄erem ꝓponit/cum ꝓ discipline custodiā mali motus eius foras
D fluere non sinunt, sedet nimirꝫ animus/q̄ cuiusmodi est ꝓpositi homi-
D nis/sicut in castro pulcherrimo muris munito: custodiunt hunc anti-
D mum gestus sui corpis/vt non audiat quisq̄ impudicus turpia attē-
D rare. Secus de impudicis moribꝫ/quaes pre se ferunt q̄dam h̄gines
D ⁊ vidue exilientes de edibꝫ in stratam se ostentantes: sed fugit ad salis-
D ces ⁊ se cupit ante videri. **D** quot pereunt ⁊ scandalifant eiusce puer-
D sis ⁊ scandalosis gestibꝫ: q̄bꝫ exp̄munt etiam aliquando corpis lineaꝝ
D menta: quo fit vt ꝓmoucant animi ad turpia ad que nunq̄ al̄s puez-
D nissent. Nemo autem est qui curat hec: nemo cauet: omnia licent que
D libent. Surgent gentiles cum generatōe istius tempestatis pessima: ⁊
D ꝓdemnabunt adolescentes indisciplinatos ⁊ scandala ꝓbentes: ecce
D gentilis adolescens/de quo in speculo nostro fit mentio. Spuria ve-
D nustissimus fuit/vt omnes femine oculos ⁊ animos in eum ꝓpter suā
D singularem pulchritudinē figerent: quo fiebat vt omnes mariti cum
D oderent/⁊ de eo mala suspicarent: attendens hoc nobilissimus adole-
D scens noluit sua pulchritudine alijs ꝓstare scandalum: ⁊ faciem suam
D lanauit/⁊ adeo discerpit/vt ammodo non pulcher sed difformis es-
D set. Sed q̄d gentiles ꝓfero/quasi desint nobis exempla domestica ⁊
D Brigitta sancta petijt deformari a deo: ⁊ crepuit oculus eius. Que-
D dā nasos sibi amputauere ne appeterent: alia oculos quos pulchros
D habebat simul eruit/⁊ eosdem appetenti lasciuē transmisit dicēs: acci-
D pe ecce habes ꝓpter quod me adamasti. Cum igitꝫ tam insolite mores
D suos hi ⁊ etiam gentiles ꝓposuerint per disciplinam/tantaqꝫ mala in-
D disciplinatōnem sequant/ingnominosiqꝫ fiant ⁊ despecti: contrario
D autꝫ morati gloriosi efficiant deo/⁊ hoibꝫ dilecti: merito debemus ad
D hoc niti/vt nolas huius fatuitatis abijciamus/aliōsqꝫ induamꝫ mo-
D res: quatinus hic gratiā ⁊ alibi ꝓsequamur gloriā ⁊c.

Feria. ij. post Reminiscere. xij. Martij.

Festo sancti Gregorij pape. M. cccc. xcviij.